Metin Yapıları ve Metnin Bölümleri

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Metin yapısı:** Bir metindeki bilgilerin nasıl sıralandığını ve düzenlendiğini gösterir. Metin yapısını bilmek önemli bilgileri bulmayı ve metin planlamayı kolaylaştırır.
- **Sebep-sonuç:** Bir olayın nedenleri ve bu nedenlerin doğurduğu sonuçlar anlatılır. İpuçları: **çünkü, bu yüzden, bu nedenle, bundan dolayı, sonuç olarak, -dığı için**.
- **Problem-çözüm:** Önce bir sorun ve sebepleri, ardından çözüm yolları anlatılır. İpuçları: **sorun, mesele, zorluk, engel, maalesef; çözüm, çare, öneri, bu sorunun çözümü için**.
- **Sıralı (kronolojik):** Olaylar ya da işlem basamakları oluş sırasına göre verilir (önce, sonra, ardından, en sonunda).
  Karşılaştırma-zıtlık: İki ya da daha çok şeyin benzer ve farklı yönleri ortaya konur (oysa, ise, benzer şekilde, -den daha).
- **Açıklayıcı (betimleyici):** Bir kavram, varlık ya da yer özellikleriyle tanıtılır.
- **Metnin bölümleri: Giriş**te konu tanıtılır, **gelişme**de konu ayrıntılarıyla işlenir, **sonuç**ta düşünce bağlanır. Bölümler birbirine anlamca bağlı olmalıdır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki ifadelerden hangisi **problem-çözüm** metin yapısının ipucu olan bir ifadedir?

A) ilk olarak B) bu sorunun çözümü için C) tıpkı … gibi D) -den daha

2 "Kış çok sert geçtiği için köy yolları kapandı." cümlesinde hangi ilişki vardır?

A) Karşılaştırma B) Sıralama C) Betimleme D) Sebep-sonuç

3 Metin yapılarını ipucu ifadeleriyle eşleştiriniz.

1) sıralı (kronolojik) 2) karşılaştırma-zıtlık 3) sebep-sonuç 4) problem-çözüm

a) çünkü, bu yüzden b) önce, ardından, en sonunda c) sorun, öneri, çare ç) oysa, ise, benzer şekilde

4 Paragraf hangi metin yapısıyla düzenlenmiştir?

> Çini yapımında önce kil yoğrulur ve kalıba dökülür. Sonra kurutulan parçanın yüzeyine desen çizilir. Ardından boyanan çini sırlanır. En sonunda yüksek ısıda fırınlanır.

A) Sıralı (kronolojik) B) Karşılaştırma-zıtlık C) Problem-çözüm D) Sebep-sonuç

5 Aşağıdaki ifadelerin başına doğruysa **D**, yanlışsa **Y** yazınız.
(…) Problem-çözüm yapısında önce çözüm, sonra sorun anlatılır.
(…) Metin yapısını bilmek, metni planlamayı kolaylaştırır.
(…) "Bu nedenle" ifadesi sonuç bildirir.
(…) Giriş bölümünde konu tanıtılır.

6 Metinde anlatılan **sorunu** ve **sorunun iki nedenini** yazınız.

> Okulumuzun yemekhanesi öğle saatlerinde çok gürültülü oluyor. Bunun başlıca nedeni, yüzlerce öğrencinin aynı anda yemek yemesi ve salonda sesi emen hiçbir malzemenin bulunmaması. Bu sorunun çözümü için iki öneri var: Birincisi, sınıfların yemek saatlerini onar dakika arayla ayırmak. İkincisi, tavana ses yalıtım panelleri takmak. Bu önlemler alınırsa hem öğrenciler hem çalışanlar daha huzurlu bir ortamda yemek yiyebilir.

7 6. sorudaki metinde önerilen **iki çözüm yolunu** yazınız.

8 6. sorudaki metin hangi metin yapısıyla düzenlenmiştir?
A) Sıralı (kronolojik) B) Karşılaştırma-zıtlık C) Problem-çözüm D) Açıklayıcı

9 Paragraf hangi metin yapısıyla düzenlenmiştir?

> Kilim de halı da tezgâhta dokunur. Ancak halıda iplere düğüm atılarak kabarık bir yüzey oluşturulur; kilim ise düğümsüz, düz bir dokumadır. Halı daha kalın ve sıcak, kilim ise daha ince ve hafiftir.

A) Karşılaştırma-zıtlık B) Problem-çözüm C) Sıralı (kronolojik) D) Sebep-sonuç

10 "Metnin bölümleri" ile ilgili boşlukları doldurunuz.
a) Konunun tanıtıldığı bölüm: .....
b) Konunun ayrıntılarıyla işlendiği bölüm: .....
c) Düşüncenin bağlandığı, toparlandığı bölüm: .....

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Metinde anlatılan **nedenleri** ve **sonuçları** ayrı ayrı yazınız.

> Son yıllarda köyümüzdeki dere yaz aylarında tamamen kuruyor. Bunun birinci nedeni, yağışların azalması. İkincisi, derenin kenarındaki ağaçların kesilmesiyle toprağın suyu tutamaz hâle gelmesi. Dere kuruyunca bahçeler sulanamıyor, bu yüzden köylüler sebze yetiştiremiyor. Sonuç olarak gençlerin bir kısmı iş bulmak için şehre göç etmek zorunda kalıyor.

12 11. sorudaki metinde sebep-sonuç ilişkisini gösteren ipucu ifadelerden hangisi **yoktur**?

A) Bunun birinci nedeni B) bu yüzden C) Sonuç olarak D) Çözüm olarak

13 Aşağıdaki paragraflardan hangisi **açıklayıcı** yapıdadır?

A) Ney, kamıştan yapılan, dokuz boğumlu, üflemeli bir çalgıdır. Önünde altı, arkasında bir delik bulunur.
B) Önce kamış kesilir, sonra kurutulur, en sonunda delikleri açılır.
C) Kamış bulmak zorlaştı; çözüm olarak kamış yetiştiriciliği desteklenmeli.
D) Ney yumuşak bir ses verir, zurna ise sert ve güçlü bir sese sahiptir.

14 Aşağıdaki cümleler karışık verilmiştir. Bunları **problem-çözüm** yapısına uygun biçimde sıralayınız.
(1) Bu sorunun çözümü için okul bahçesine bisiklet park yeri yapılabilir.
(2) Bisikletle okula gelen öğrencilerin sayısı her geçen yıl artıyor.
(3) Maalesef bisikletler park yeri olmadığı için duvar diplerine bırakılıyor ve zarar görüyor.
(4) Böylece hem bisikletler korunur hem de bahçe daha düzenli olur.

15 "Kütüphaneye gelen öğrenci sayısı azaldı. ( ) okul, 'okuma saati' uygulaması başlattı." cümlesinde boşluğa hangisi getirilmelidir?

A) Oysa B) Tıpkı C) Bu nedenle D) İlk olarak

16 Aşağıdaki konulardan her biri için en uygun metin yapısını yazınız.
a) Kek yapımının aşamaları
b) Basılı kitap ile e-kitabın farkları
c) Okul bahçesindeki çöp sorunu ve öneriler
ç) Depremlerin nedenleri ve etkileri

17 Paragrafta **giriş** bölümünün işlevi hangisidir?

A) Konuyu sonuca bağlamak
B) Konuyu tanıtıp okurun ilgisini çekmek
C) Tartışmalı düşünceleri çürütmek
D) Kaynakça vermek

18 Metnin bölümlerini (giriş, gelişme, sonuç) belirleyiniz. Her bölümde ne anlatıldığını kısaca yazınız.

> (1) Geleneksel el sanatlarımız, yüzyıllardır kuşaktan kuşağa aktarılan birer hazinedir. (2) Ne yazık ki bugün bu sanatları bilen ustaların sayısı giderek azalıyor. Gençler bu mesleklerin geçim sağlamadığını düşünüyor. Oysa belediyelerin açtığı kurslar ve internet üzerinden yapılan satışlar yeni fırsatlar sunuyor. (3) El sanatlarımızı yaşatmak, geçmişimize sahip çıkmak demektir.

19 Aşağıdaki başlangıç cümlesiyle başlayan **sebep-sonuç** yapısında 3 cümlelik bir paragraf yazınız.
"Sınıfımızda kitap okuma alışkanlığı son iki ayda arttı."

20 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **karşılaştırma-zıtlık** yapısının ipucu vardır?

A) Ev yapımında önce temel kazılır.
B) Depreme dayanıklı ev yapılmadığı için hasar büyük oldu.
C) Konut sorunu için yeni bir plan hazırlandı.
D) Eski evler ahşaptan yapılırdı; yeni evler ise betonarme.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Metinle ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

> Okulumuzun yemekhanesi öğle saatlerinde çok gürültülü oluyor. Bunun başlıca nedeni, yüzlerce öğrencinin aynı anda yemek yemesi ve salonda sesi emen hiçbir malzemenin bulunmaması. Bu sorunun çözümü için iki öneri var: Birincisi, sınıfların yemek saatlerini onar dakika arayla ayırmak. İkincisi, tavana ses yalıtım panelleri takmak. Bu önlemler alınırsa hem öğrenciler hem çalışanlar daha huzurlu bir ortamda yemek yiyebilir.

A) Metin problem-çözüm yapısındadır.
B) Metinde yalnızca bir çözüm önerisi vardır.
C) Sorunun nedenleri çözümlerden önce verilmiştir.
D) Metnin son cümlesi çözümlerin olası sonucunu anlatır.

22 Aşağıdaki grafik düzenleyiciyi metne göre doldurunuz.

> Mahallemizin parkındaki çocuk oyun alanı uzun süredir bakımsız. Salıncakların zincirleri paslanmış, kaydırak kırılmış. Bu durum çocukların yaralanmasına yol açabilir. Muhtarlığa yazılacak bir dilekçeyle onarım istenebilir. Ayrıca mahalle sakinleri gönüllü bir boyama günü düzenleyebilir.

Sorun	Sorunun sonucu (tehlike)	Çözüm önerileri

23 Paragrafta kullanılan metin yapıları hangisinde **doğru** verilmiştir?

> Eskiden mahallelerde herkes birbirini tanır, akşamları kapı önlerinde sohbet edilirdi. Bugün ise çoğu insan komşusunun adını bile bilmiyor. Bunun nedeni, apartman hayatı ve yoğun çalışma temposudur. Bu yüzden komşuluk ilişkileri giderek zayıflıyor.

A) Önce problem-çözüm, sonra sıralı
B) Yalnızca açıklayıcı
C) Önce karşılaştırma-zıtlık, sonra sebep-sonuç
D) Yalnızca sıralı (kronolojik)

24 Metinde **akışı bozan** cümleyi bulunuz ve nedenini metin yapısıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

> (I) Tarlalarda kullanılan zirai ilaçlar arıların ölmesine yol açıyor. (II) Arılar azaldıkça bitkilerin tozlaşması zorlaşıyor. (III) Bal, çok eski çağlardan beri tatlandırıcı olarak kullanılır. (IV) Tozlaşma azalınca meyve ve sebze verimi düşüyor.

25 "Okulumuzda kâğıt israfı çok fazla." cümlesiyle başlayan bir metin **problem-çözüm** yapısında devam edecekse ikinci cümle hangisi olmalıdır?

A) Bunun nedeni, fotokopilerin tek yüze basılması ve müsvedde kâğıtların çöpe atılmasıdır.
B) Kâğıt, ilk olarak Çin'de üretilmiştir.
C) Kâğıt ile plastik farklı maddelerden üretilir.
D) Kâğıdın beyaz rengi göz alıcıdır.

26 Okulunuzda gözlemlediğiniz bir sorunu (ör. teneffüste koridor kalabalığı, kantin sırası) **problem-çözüm** yapısında 4-5 cümleyle anlatınız. En az bir sorun ve bir çözüm ipucu ifadesi kullanınız.

27 Paragraftaki bilgilerden hangisine **ulaşılamaz**?

> Depreme hazırlıklı olmak can kaybını azaltır. Önce evdeki ağır eşyalar duvara sabitlenmelidir. Ardından aile bireyleriyle bir buluşma noktası belirlenmelidir. Son olarak her evde bir deprem çantası hazır bulundurulmalıdır.

A) Depreme hazırlığın önemli olduğuna
B) Hazırlığın adımlarının sıralandığına
C) Eşyaların sabitlenmesinin bir hazırlık adımı olduğuna
D) Deprem çantasında bulunması gereken malzemelerin tam listesine

28 Metnin yapısı ve metinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı hangisinde doğru verilmiştir?

> Son yıllarda köyümüzdeki dere yaz aylarında tamamen kuruyor. Bunun birinci nedeni, yağışların azalması. İkincisi, derenin kenarındaki ağaçların kesilmesiyle toprağın suyu tutamaz hâle gelmesi. Dere kuruyunca bahçeler sulanamıyor, bu yüzden köylüler sebze yetiştiremiyor. Sonuç olarak gençlerin bir kısmı iş bulmak için şehre göç etmek zorunda kalıyor.

A) Sıralı (kronolojik) / Dere her yıl aynı gün kurur.
B) Karşılaştırma-zıtlık / Köy hayatı şehir hayatından daha zordur.
C) Sebep-sonuç / Derenin kuruması köyde birbirine bağlı olumsuz sonuçlar doğurmuştur.
D) Problem-çözüm / Ağaçlar yeniden dikilerek sorun çözülmüştür.

29 Aynı konuyu ("**okulda cep telefonu kullanımı**") iki farklı metin yapısıyla anlatacaksınız. Her yapı için birer giriş cümlesi yazınız.
a) Karşılaştırma-zıtlık b) Problem-çözüm

30 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **hem sorun hem çözüm** bir arada verilmiştir?

A) Önce kitapları kategorilere ayırdık, sonra raflara dizdik.
B) Sınıfımızda kitap yetersizdi; çare olarak her öğrenci bir kitap getirdi ve sınıf kitaplığı kuruldu.
C) Kitaplık, bilginin korunduğu yerdir.
D) Basılı kitaplar ağır, e-kitaplar ise hafiftir.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**